

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

કે. એન. બીના

વિરુદ્ધ

મુનિયપ્પન અને અન્ય

ઓક્ટોબર ૧૮, ૨૦૦૧

[કે. ટી. થોમસ અને એસ. એન. વરિયાવા, ન્યાયમૂર્તિ]

નેગોશિએબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ એક્ટ, ૧૮૮૧:

કલમ ૧૧૮-નેગોશિએબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ-પ્રેઝમ્પશન એઝટુ-ઓફ-કન્સિડરેશન- ઠરાવ્યું : જ્યાં સુધી તેનાથી વિપરીત સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી એવું માનવું પડશે કે નેગોશિએબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ (ચેક સહિત) વિચારણા માટે બનાવવામાં આવ્યું છે અથવા દોરવામાં આવ્યું છે.

કલમ ૧૩૯-ધારક-તેની તરફેણમાં ધારણા:જ્યાં સુધી તેનાથી વિપરીત સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી, કોર્ટે એવું માનવું પડશે કે ચેક ધારકને દેવું અથવા જવાબદારીની સંપૂર્ણ અથવા આંશિક મુક્તિ માટે ચેક પ્રાપ્ત થયો છે.

કલમ ૧૩૮-ચેકનું અપમાન-ભંડોળની અપૂર્ણતા માટે-આરોપી દ્વારા જારી કરાયેલ ચેકનું અપમાન-ટ્રાયલ કોર્ટે આરોપીને દોષિત ઠેરવ્યો-પરંતુ ઉચ્ચ અદાલતે પુનરાવર્તનમાં આરોપીઓને એ આધાર પર નિર્દોષ જાહેર કર્યા કે ચુકવણીકારે સાબિત કર્યું ન હતું કે ચેક કોઈ દેવું અથવા જવાબદારી માટે જારી કરવામાં આવ્યો હતો-સાચું રાખ્યું: કલમ ૧૩૮ હેઠળની ફરિયાદોમાં કોર્ટે એવું માનવું પડશે કે ચેક દેવું અથવા જવાબદારી માટે જારી કરવામાં આવ્યો છે-જોકે, આ ધારણા નકારી શકાય તેવી છે-પરંતુ દેવું અથવા જવાબદારી માટે ચેક જારી કરવામાં આવ્યો ન હતો તે સાબિત કરવાનો બોજ આરોપી પર છે.

અપીલકર્તાએ નેગોશિએબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ એક્ટ, ૧૯૮૧ની કલમ ૧૩૮ હેઠળ ફરિયાદ દાખલ કરી હતી કારણ કે અપીલકર્તાની તરફેણમાં પ્રથમ પ્રતિવાદી દ્વારા જારી કરાયેલ ચેકનું અપમાન કરવામાં આવ્યું હતું. ટ્રાયલ કોર્ટે પ્રથમ પ્રતિવાદીને દોષી ઠેરવ્યો હતો. પ્રથમ અપીલ અદાલતે દોષિત ઠેરવ્યો હતો. જો કે, ઉચ્ચ અદાલતે પુનરાવર્તનમાં એ આધાર પર દોષિત ઠેરવ્યો હતો કે અપીલકર્તાએ સાબિત કર્યું ન હતું કે ચેક કોઈ દેવું અથવા જવાબદારી માટે જારી કરવામાં આવ્યો હતો. એટલા માટે આ અપીલ કરવામાં આવી.

અપીલનો નિકાલ કરતા, કોર્ટે

ઠરાવ્યું: ૧.૧.નેગોશિએબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ એક્ટ, ૧૯૮૧ ની કલમ હેઠળ, જ્યાં સુધી તેનાથી વિપરીત સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી, એવું માનવામાં આવે છે કે નેગોશિએબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ (ચેક સહિત) વિચારણા માટે બનાવવામાં આવ્યું હતું અથવા દોરવામાં આવ્યું હતું. કલમ ૧૩૮ હેઠળ કોર્ટે એવું માનવું પડશે કે, જ્યાં સુધી તેનાથી વિપરીત સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી,

ચેક ધારકને દેવું અથવા જવાબદારીની સંપૂર્ણ અથવા આંશિક મુક્તિ માટે ચેક પ્રાપ્ત થયો છે. આમ કલમ ૧૩૮ હેઠળની ફરિયાદોમાં, કોર્ટે એવું માનવું પડશે કે ચેક દેવું અથવા જવાબદારી માટે જારી કરવામાં આવ્યો હતો. આ ધારણા નકારી શકાય તેવી છે. જો કે, દેવું અથવા જવાબદારી માટે ચેક જમા કરવામાં આવ્યો ન હતો તે સાબિત કરવાનો બોજ આરોપી પર છે. [૩૭૬-એફ]

હિતેન પી. દલાલ વિરુદ્ધ વ્રાતિન્દ્રનાથ બેનર્જી, (૨૦૦૧) ૬ એસસીસી ૧૬, પર આધાર રાખ્યો હતો.

૧.૨ પ્રથમ પ્રતિવાદીએ ટ્રાયલમાં, અગ્રણી સચોટ પુરાવા દ્વારા, સાબિત કરવું પડ્યું હતું કે કોઈ દેવું અથવા જવાબદારી નથી. પ્રથમ પ્રતિવાદીએ કોઈ પુરાવા ન આપ્યા હોવા છતાં તેના પર લાદવામાં આવેલા ભારને દૂર કર્યો હોવાનું કહી શકાતું નથી. પ્રથમ પ્રતિવાદીએ તે સાબિત કરવાનો બોજો ઉપાડ્યો ન હતો કે ચેક દેવું અથવા જવાબદારી માટે જારી કરવામાં આવ્યો ન હતો, મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા આપવામાં આવેલી સજા સાચી હતી. ઉચ્ચ અદાલતે ભૂલથી આ દોષિત ઠરાવને રદ કર્યો હતો. [૩૭૭-એ-બી]

ક્રિમિનલ એપેલેટ જ્યુરિસડિક્શન:૨૦૦૧ ની ફોજદારી અપીલ નંબર ૧૦૬૬.

સી. આર. એલ. ૧૯૯૫નો આર. નંબર ૮૮૩માં મદ્રાસ હાઈકોર્ટના ૨૦.૭.૨૦૦૦ ના ચુકાદા અને આદેશમાંથી.

અપીલકર્તા માટે વી. પ્રભાકર અને એમ. કે. ડી. નંબૂદ્રી.

પ્રતિવાદી નંબર ૧ માટે વી. જે. ફાન્સિસ, પી. આઈ. જોસ, એ. રાધાકૃષ્ણન અને જેનિસ ફાન્સિસ.

પ્રતિવાદી નંબર ૨ માટે સુશ્રી શ્વેતા ગર્ગ અને રેવતી રાઘવન.

કોર્ટનો ચુકાદો એસ. એન. વરિયા, જે. લીવ મંજૂર દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો.

પાર્ટીઓને સાંભળ્યા.

ટૂંકમાં જણાવેલી હકીકતો નીચે મુજબ છે:

અપીલકર્તાએ નેગોશિએબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ એક્ટની કલમ ૧૩૮ હેઠળ ફરિયાદ દાખલ કરી હતી કારણ કે ૬ એપ્રિલ, ૧૯૯૩ના રોજ સેન્ટ્રલ બેંક પર અપીલકર્તાની તરફેણમાં પ્રથમ પ્રતિવાદી દ્વારા જારી કરાયેલ ૬૩૭૨૦ રૂપિયાની રકમનો ચેક "અપૂરતા ભંડોળ" ની ટિપ્પણીથી અપમાનિત કરવામાં આવ્યો હતો. અપીલકર્તાએ ૨૮મી એપ્રિલ, ૧૯૯૩ના રોજ કાનૂની નોટિસ જારી કરી હતી. ઉપરોક્ત નોટિસની રસીદ સ્વીકારવામાં આવે છે. પ્રથમ પ્રતિવાદી દ્વારા ૨૧ મે, ૧૯૯૩ના રોજ જવાબ મોકલવામાં આવ્યો હતો. જોકે, ચૂકવણી કરવામાં આવી ન હતી.

ટ્રાયલ પછી જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ-II, કુંભકોણમએ કલમ ૧૩૮ હેઠળ પ્રથમ પ્રતિવાદીને દોષી ઠેરવ્યો હતો અને ૬૫૦૦૦ રૂપિયાનો દંડ ચૂકવવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો. ડિફેન્ડમાં પ્રથમ પ્રતિવાદીને એક વર્ષ માટે સાદી કેદ ભોગવવી પડી હતી. પ્રથમ પ્રતિવાદીએ ૧૯૯૫ની ફોજદારી અપીલ નંબર ૩૨ દાખલ કરીને દોષિત ઠેરવવા અને સજાને પડકાર્યો હતો. ૨૮મી ઓગસ્ટ, ૧૯૯૫ના રોજ સેશન્સ જજ દ્વારા તેને બરતરફ કરવામાં આવ્યો હતો.

ત્યારબાદ પ્રથમ પ્રતિવાદીએ મદ્રાસ હાઈકોર્ટ સમક્ષ ૧૯૯૫ના ક્રિમિનલ રિવિઝન નંબર ૮૮૩ને પસંદ કર્યું હતું. એક વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે ૨૦મી જુલાઈ, ૨૦૦૦ના વિવાદિત આદેશ દ્વારા દોષિત ઠેરવ્યો હતો અને પ્રથમ પ્રતિવાદીને નિર્દોષ જાહેર કર્યો હતો. વિદ્વાન ન્યાયાધીશે પ્રથમ પ્રતિવાદીને એ આધાર પર નિર્દોષ જાહેર કર્યો હતો કે અપીલકર્તાએ સાબિત કર્યું ન હતું કે ૬ એપ્રિલ, ૧૯૯૩નો ચેક કોઈપણ દેવું અથવા જવાબદારી માટે જારી કરવામાં આવ્યો હતો.

અમારા મતે વિવાદિત ચુકાદાને બિલકુલ ટકાવી ન શકાય. ચુકાદો ભૂલથી એ આધાર પર આગળ વધે છે કે અપમાનિત ચેક માટે પક્ષકાર સાબિત કરવાનો બોજ ફરિયાદી પર છે. એવું લાગે છે કે વિદ્વાન ન્યાયાધીશે નેગોશિએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ એક્ટની કલમ ૧૧૮ અને ૧૩૯ની દૃષ્ટિ ગુમાવી દીધી હતી. કલમ ૧૧૮ હેઠળ, જ્યાં સુધી તેનાથી વિપરીત સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી, એવું માનવામાં આવે છે કે નેગોશિએબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ (ચેક સહિત) બનાવવામાં આવ્યું હતું અથવા વિચારણા માટે દોરવામાં આવ્યું હતું. કલમ ૧૩૯ હેઠળ કોર્ટે એવું માનવું પડશે કે, જ્યાં સુધી તેનાથી વિપરીત સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી, ચેક ધારકને દેવું અથવા જવાબદારીની

સંપૂર્ણ અથવા આંશિક મુક્તિ માટે ચેક પ્રાપ્ત થયો છે. આમ કલમ ૧૩૮ હેઠળની ફરિયાદોમાં, કોર્ટે એવું માનવું પડશે કે ચેક દેવું અથવા જવાબદારી માટે જારી કરવામાં આવ્યો હતો. આ ધારણા નકારી શકાય તેવી છે. જો કે, દેવું અથવા જવાબદારી માટે ચેક જારી કરવામાં આવ્યો ન હતો તે સાબિત કરવાનો બોજ આરોપી પર છે. હિતેન પી. દલાલ વિરુદ્ધ વ્રાતિન્દ્રનાથ બેનર્જીના કેસમાં આ અદાલતે પણ [૨૦૦૧] ૬ એસ. સી. સી. ૧૬ માં અહેવાલ આપ્યો છે.

આ કેસમાં પ્રથમ પ્રતિવાદીએ કેટલાક ઔપચારિક પુરાવા સિવાય કોઈ પુરાવા આપ્યા નથી. ઉચ્ચ અદાલતે એ આધાર પર કાર્યવાહી કરી હોવાનું જણાય છે કે ૨૧મી મે, ૧૯૯૩ના રોજ તેમના જવાબમાં આપેલા ઇન્કાર/દાવાઓ તેમના માટે પૂરતા હતા. ચેક દેવું અથવા જવાબદારી માટે જારી કરવામાં આવ્યો હતો તે સાબિત કરવા માટે અપીલકર્તા/ફરિયાદકર્તા પર સાબિતીનો ભાર મૂકો. આ સંપૂર્ણપણે ખોટો અભિગમ છે. પ્રથમ પ્રતિવાદીએ ટ્રાયલમાં, અગ્રણી સચોટ પુરાવા દ્વારા, સાબિત કરવું પડ્યું હતું કે કોઈ દેવું અથવા જવાબદારી નથી. પ્રથમ પ્રતિવાદીએ કોઈ પુરાવા ન આપ્યા હોવા છતાં તેના પર લાદવામાં આવેલા ભારને દૂર કર્યો હોવાનું કહી શકાતું નથી. પ્રથમ પ્રતિવાદીએ તે સાબિત કરવાનો બોજો ઉપાડ્યો ન હતો કે ચેક દેવું અથવા જવાબદારી માટે જારી કરવામાં આવ્યો ન હતો, મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા આપવામાં આવેલી સજા સાચી હતી. ઉચ્ચ અદાલતે ભૂલથી આ દોષિત ઠરાવને રદ કર્યો હતો. આ બાબતને ધ્યાનમાં રાખીને વિવાદિત ચુકાદાને રદ કરવામાં આવે છે. મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા ૨૧ માર્ચ, ૧૯૯૪ના રોજ તેમના આદેશ દ્વારા આપવામાં આવેલી સજા અને સજા યથાવત્ છે. પ્રથમ પ્રતિવાદીને દંડ ચૂકવવા માટે એક મહિનાનો સમય આપવામાં આવે છે. તેની ડિફોલ્ટમાં તેને ૩ મહિના માટે સાદી કેદની સજા ભોગવવી પડશે. દંડ, જો વસૂલ કરવામાં આવે તો, તેમાંથી રૂપિયા ૬૦,૦૦૦ વળતર તરીકે ફરિયાદીને ચૂકવવામાં આવશે.

અપીલનો તે મુજબ નિકાલ કરવામાં આવે છે. ખર્ચ અંગે કોઈ ઓર્ડર આપવામાં આવશે નહીં.

વી. એસ.

અપીલનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.